

Капінос Г.І.,
канд. екон. наук., доцент, доцент
кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Ларіонова К.Л.,
канд. екон. наук., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Формування та впровадження систем менеджменту якості, що відповідають вимогам міжнародних стандартів ISO серії 9000 на українських підприємствах є основною умовою підвищення їх конкурентоспроможності. Іншими мотивами застосування таких систем якості є входження до мережі визнаних виробників, використання сучасних елементів управління підприємством або організацією, зростання надійності постачальника, зростання конкурентоздатності продукції чи послуг на міжнародному ринку, зниження або відсутність витрат на брак та гарантійні ремонти.

Одним із основних елементів системи управління якістю виступає аудит якості. Проведення такого аудиту дозволяє визначити основні напрямки менеджменту якості, розвитку та розширення системи якості екологічного управління. При цьому звертається увага на відповідність системних рішень вимогам замовника, правовим вимогам, основним вимогам системи якості (наприклад, регламентованих ISO серії 9001, ISO 14001) та іншим регуляторним документам, які застосовуються всередині підприємства або організації. У даному контексті особливо важливою виступає система внутрішніх аудитів, яка є обов'язковою вимогою системи якості та її кінцевим елементом. Для повного використання можливостей аудиту важливо знати теоретичні та практичні основи його проведення і вимоги стандарту, який становить основу системи якості конкретного підприємства або організації (наприклад, ISO 9001, ISO 14001), а також визначення стандарту, який стосується виключно аудиту, – ISO 19011.

Поняття "аудит" найбільш поширене у фінансовій сфері та пов'язане з фінансовою ревізією як аудитом внутрішнього контролю. Разом з тим в галузі управління якістю термін "аудит якості" (quality audit) вказує на верифікацію систем управління якістю підприємства або організації, яка виконується у конкретний спосіб.

У стандартах ISO 9001:2015 та ISO 19011:2011 аудит – це систематичний, незалежний і задокументований процес отримання доказів аудиту та об'єктивного їх оцінювання, щоб визначити ступінь дотримання критеріїв аудиту [1, 2].

Аудит якості потрібно відрізнити від таких перевірок якості, як контроль, нагляд за якістю, інспекція якості, сертифікація системи якості, продукції

(послуги) (табл. 1).

Таблиця 1 – Відмінні особливості аудиту якості

Діяльність	Мета	Призначення
Аудит якості	Підтвердження відповідності функціонування системи управління якістю встановленим вимогам та усунення виявлених невідповідностей	Забезпечення впевненості керівництва у тому, що функціонуюча система управління якістю задовольняє вимоги міжнародних стандартів та здатна забезпечити довіру споживачів і суспільства до неї
Контроль якості	Запобігання зниженню рівня якості об'єкта внаслідок невідповідності його характеристик установленим вимогам	Забезпечення керівників підрозділів оперативною інформацією про ступінь відповідності характеристик об'єкта установленим вимогам
Нагляд за якістю, інспекція якості, здійснювані у рамках визначеного завдання	Запобігання зниження рівня якості об'єкта в часі	Забезпечення впевненості керівництва у тому, що виконуються задані або підтвержені при сертифікації вимоги до якості об'єкта
Сертифікація системи управління якістю, сертифікація продукції	Компетентне підтвердження відповідності встановленим вимогам системи управління якістю продукції	Забезпечення довіри споживачів та суспільства до системи управління якістю продукції підприємства

Джерело: [3]

Аудит якості може використовуватись для внутрішніх та зовнішніх цілей. Ініціювати його проведення може саме підприємство або організація, які перевіряються, для того, щоб на основі відповідного стандарту перевірити свою систему управління якістю. Проведення внутрішніх аудитів якості визначено стандартами ISO сімейства 9000, які вимагають періодичного проведення документального підтвердження внутрішніх перевірок якості.

Внутрішній аудит повинен бути запланованою та чітко документованою діяльністю з визначеними завданнями та методами реалізації. Головною метою внутрішнього аудиту слід вважати запобігання зниження результативності та ефективності діючої на підприємстві системи якості. Внутрішній аудит системи якості призначений для регулярної перевірки того, наскільки діяльність в рамках системи якості і результати цієї діяльності узгоджуються із запланованими заходами. Він своєчасно доводить до відома керівництва підприємства об'єктивну, засновану на фактах інформацію про стан системи якості. У цьому плані внутрішній аудит відіграє ключову роль у підтриманні системи якості підприємства на необхідному рівні.

Внутрішній аудит системи управління якістю зазвичай планує і організовує служба якості підприємства. Елементи системи управління якістю підлягають аудиту відповідно до визначеного плану. Періодичність аудиту системи якості залежить від стадії її реалізації.

Служба внутрішнього аудиту якості, як і будь-яка діяльність, має свої переваги та недоліки, які наведені в табл. 2.

Службу внутрішнього аудиту якості доцільно створювати на великих підприємствах, у корпораціях, асоціаціях, де існує великий розрив між

керівниками вищої ланки управління та керівниками філій, дочірніх підрозділів, управлінців нижчої ланки. Створення та утримання служби внутрішнього аудиту на малих підприємствах може привести до значних витрат у порівнянні з вигодами, які можна отримати в результаті функціонування даного підрозділу.

Таблиця 2 Основні переваги та недоліки створення служби внутрішнього аудиту якості

Переваги	Недоліки
Працівники підприємства краще знайомі зі специфікою діяльності, організаційною структурою підприємства	Результати внутрішнього аудиту можуть розглядатися як менш об'єктивна інформація про ефективність системи якості підприємства в порівнянні із зовнішнім аудитом через можливу упередженість внутрішніх аудиторів
Гарантія збереження конфіденційності інформації	Потреба в організації постійного навчання та підвищення кваліфікації внутрішніх аудиторів підприємства
Досвід, напрацьований внутрішніми аудиторами, є надбанням підприємства	Рівень кваліфікації внутрішніх аудиторів, як правило, нижче рівня підготовки зовнішніх аудиторів
Внутрішні аудитори можуть розглядатись як резерв високваліфікованих управлінських кадрів	Вірогідність фінансових втрат, внаслідок помилок або некомпетентності аудиторів ("людський фактор")
Відсутність дефіциту часу при аудиті, що сприяє можливостям більш детального вивчення об'єкта	Результати внутрішнього аудиту не можна використовувати для реклами підприємства
Порівняно незначні витрати на проведення внутрішнього аудиту якості	Проблема забезпечення незалежності внутрішніх аудиторів

В результаті проведеного дослідження ми дійшли до таких висновків:

1. Належна організація внутрішнього аудиту якості сприяє більш ефективній діяльності підприємства, підвищуючи відповідальність працівників за свої вчинки, запобігаючи виникненню негативних явищ, пов'язаних з якістю продукції, яка випускається.

2. Результати внутрішнього аудиту якості використовуються керівництвом підприємства для вдосконалення процесів організації та функціонування системи менеджменту якості, що в кінцевому підсумку призводить до підвищення якості продукції, зростання попиту на неї та збільшення прибутків підприємства, тобто підвищенню ефективності його роботи в цілому.

3. Наявність ефективного внутрішнього аудиту якості стає невід'ємною складовою ефективного управління та успішного розвитку підприємства в умовах швидкозмінного зовнішнього середовища, підвищення складності процесів управління підприємством та управління якістю продукції зокрема.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). – К.: ДП НДІ «Система», 2015.
2. ДСТУ ISO 19011:2012. Настанови щодо здійснення аудитів систем управління (ISO 19011:2011, IDT). – К.: ДП "НДІ "Система", ТК 93, 2012.

3. Капінос Г. І. Управління якістю [текст]: навчальний посібник / Г. І. Капінос, І. В. Грабовська. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 278 с.

Клочан В.П.,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри економічної
кібернетики і математичного моделювання
Миколаївський національний аграрний університет
Костирко А.Г.,
канд. екон. наук,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА СВІТОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Прискорення темпів науково-технічного прогресу, просторове розширення масштабів виробництва, зростання населення планети спричиняє збільшення тиску на природне середовище. Така тенденція призводить до катастрофічного виснаження ґрунтів, забрудненості водних ресурсів і атмосфери. Ці проблемні аспекти виходять за межі окремої держави і стали, на сьогодні, глобальними екологічними проблемами, вирішення яких потребує зусиль світового загалу. Тому безальтернативною є Концепція сталого розвитку цивілізації, складовою якої є екологізація економіки через поєднання економічних і екологічних інтересів.

Термін «сталий розвиток» на Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 році в рамках прийняття «Порядку денного на ХХІ століття» визначався як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1].

Успішна реалізація принципів Концепції у частині екологічної складової можлива за умови формування дієвого механізму екологічного управління через реалізацію екологічної політики (рис. 1).

Зважаючи на зарубіжний досвід, можна стверджувати, що для вирішення екологічних проблем необхідним є становлення системи екологічного менеджменту. Важливе місце в екологічному управлінні займає екологічний аудит. Загалом екологічний аудит – це незалежна оцінка дотримання підприємством законодавства у галузі охорони навколишнього середовища або вимог міжнародних стандартів. На підставі такої оцінки готуються рекомендації щодо усунення недоліків у природоохоронній роботі підприємства і визначаються оптимальні шляхи їх вирішення [2].

Екологічний аудит є необхідною за міжнародними стандартами передінвестиційною стадією оцінки ризиків, обов'язковою процедурою визначення вартості підприємств, що приватизуються, маркетингових